

ויעוד לגלגולה של האמרה "קודשא בריך הוא אורייתא וישראל כולא חד" ¹

מאת

ברכה זק

על פירושיו של ר' משה קורדובירו לספרות הזוהר, אשר כונסו בחיבורו הגדול 'אור יקר', נמנה גם הפירוש לזוהר חדש מדרש שיר השירים ². בדף האחרון של הפירוש ניתן למצוא את הנוסחה "שהתורה והנשמות והספירות ענין אחד" ³, הקרובה לאמרה "קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל כולא חד". קרוב לודאי שמה שכתב ר' חיים ויטאל ב'שער רוח הקודש' ⁴, בענין הקשר המשולש בין הקב"ה התורה וישראל, מושפע מדברי ר' משה קורדובירו רבו.

בדיקה חטופה בכתבי שני תלמידים מבית מדרשו של ר' יוסף טאיטאצק, ר' יצחק אדרבי ור' שלמה אלקבץ מורו של ר' משה קורדובירו, מצביעה על כך שהיחסים בין הקב"ה, התורה וישראל העסיקו אותם הרבה. הבירור לפיו כל אחד מן השלושה מכונה בשם "אחד", הנשען ככל הנראה על מסורת מדרש אותיות דר' עקיבא ⁵, מובא בפתח הדרוש השנים-עשר של 'דברי שלום' לר' יצחק אדרבי: "כשחקרנו ודרשנו במעלתן וסגולתן של ישראל מצינו שהוא תלוי וכלול בשלש אלה; והם האחדות והנצחיות והדבקות בו ית'. וזה בהיות להם לישראל בשלש אלה יחס והדמות מה עם הקדוש ברוך הוא ועם התורה. וזה שמצינו שהקב"ה הוא אחד כמו שנאמר: 'ה' אלהינו ה' אחד' (דברים ו, ד) וגם התורה היא אחת ונקראת אחת כמו שנאמר: 'תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם' (במדבר טו, טז) ... וגם ישראל נקראו אחד כמו שנאמר 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ' (שמואל ב' ז, כג). וזה בא להם מצד התחלתם ושרשם, אם ההתחלה הצוריית, אם ההתחלה החמרית. ההתחלה הצוריית היא הב"ה שהוא אחד, ההתחלה

1 עיין: י. תשבי, "קודשא בריך הוא אורייתא וישראל כולא חד" — מקור האמרה בפירוש אדרא רבא לרמח"ל, קרית ספר, נ (תשל"ה), עמ' 480-492; והשלמות למאמרי על מקור האמרה "קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל כולא חד", שם, עמ' 668-674. וכן: מ. אידל, 'שתי הערות על ספר חרב פיפיות לר' יאיר בן שבת', קרית ספר, נג (תשל"ט), עמ' 213-214.

2 ראה להלן, הערה 44.

3 החיבור בשלימותו נמצא עדיין בכתבי יד. המובאות הן ע"פ כ"י מודינה, ספריית אסטונה 1-16 a.L.I. (סיגנטורה ישנה 47-32) קטלוג ברנהיימר 22. (כה"י הזה תואר ע"י ס. יונה, ראה <1879> Mosé, 2, pp. 142-145). ר. מרגליות הדפיס ארבעה חלקים מחיבור זה בספרו מלאכי עליון, ירושלים תש"ה, בסופו, בשם דרשות בענייני המלאכים. עמ' א'פו במלאכי עליון מקבילים לדפים א ע"א-מח ע"ב בכ"י מודינה; עמ' פח במלאכי עליון — לדפים סה ע"א-סו ע"ב (מקור וביאור כאחד) בכ"י מודינה; עמ' פח'קו במלאכי עליון — לדפים קפח ע"ב-קצה ע"א; ועמוד קו ואילך במלאכי עליון — לדפים רו ע"ב-ריג ע"א. החיבור מצוי גם בכ"י הקהילה היהודית במנטובה 139, וכן בכ"י בית הספרים הלאומי בירושלים 474. את כ"י ירושלים תיאר ג. שלום בספרו כתבי יד בקבלה, ירושלים תר"ץ, עמ' 94-95, ולתוכו העתיק גם קטע מן החיבור, בעמ' 230-236.

4 ראה: י. תשבי, שם, עמ' 490 הערה 58. והד הדברים בספר חסד לאברהם לר' אברהם אזולאי, במעין שני עין הקורא, נהר י"ח (לבוב תרכ"ג, דף יא ע"א), וראה: י. תשבי, שם, עמ' 284 הערה 23.

5 ראה: מדרש אותיות דר' עקיבא נוסח ב. ש. א. ורטהימר, בחי מדרשות, ירושלים תשכ"ה, כרך ב, עמ' תג. וראה: י. ליבס, מפרקים במילון ספר הזוהר (עבודת דוקטור), ירושלים תשל"ו, עמ' 401.

החמורית היא אברהם שהוא התחלת האומה... הרי שיש להם לישראל דמיון מה עם הקב"ה והתורה בשם אחד, עם היות שאחדותו יתעלה הוא למעלה מכל האחדים... גם מצינו שהב"ה נצחיי... גם התורה היא נצחית... גם ישראל... גם מצינו שתורתינו הקדושה היא חכמתו ית' שבה ברא הב"ה את העולם⁶... כך ישראל הם חלקו ונחלתו של הקב"ה... ודבק עמו מבלי אמצעי ביניהם. הרי שנמצא בישראל האחדות והנצחיות והדבקות בו ית', וזה מצד התורה שקבלו ונתחברו ונתדבקו עמו ית'...⁷. ניכר בעליל שר' יצחק אדרבי מבליט בדיון הזה את חשיבותה של הזיקה שאופייה דביקות. בכמה מן הדרושים האחרים של 'דברי שלום' מוצג גם קשר של זהות, אמנם בין הקב"ה, חכמתו ותורתו מצד אחד ובין ישראל והקב"ה מצד אחר. לפי אחד הניסוחים, הקב"ה הינו "פשוט בתכלית הפשטות וחכמתו ומהותו הכל אחדות אחד, כי אין דבר נוסף על מהותו. ומה היא חכמתו? — חכמת התורה שבה ברא העולם"⁸. ולפי ניסוח אחר: "העוסק בתורה לשמה, אינו אוהב כי אם להב"ה, להיות שהתורה היא חכמתו ית' ואינה דבר נוסף על עצמותו ומהותו. כי חכמתו ומהותו — הכל אחד. נמצא שאוהב את המקום ממשי"⁹. ר' יצחק אדרבי קובע שאדם קונה את מעלתו העליונה בקיום התורה ומצוותיה, כיון "שהיא חכמת ה' וחלק מעצמותו", ומנמק את נצחיות נשמות ישראל בכך "שהן חלק מעצמותו ית'"¹⁰. ר' שלמה אלקבץ מטעים את הזהות בין הקב"ה והתורה, בין הקב"ה וישראל ובין ישראל והתורה, ואם כי אינו מסכם אותה באמירה אחת ברור שהוא מייחס לה משקל רב. קודם כל הוא מבהיר שהקב"ה "עצמותו ומהותו וחכמתו ודעתו — הכל אחד"¹¹ או "דעתו, חכמתו ובינתו — הכל אחד"¹². ההדגשה של הבטוי "הכל אחד" תפקידה להוכיח שתארי האל כגון חכמה ודעת אינם מכניסים בו רבוי¹³, והיא קרובה ברוחה למסקנות פילוסופים כגון ר' אברהם ביבאגו¹⁴, שהתחבטו בבעיית התארים. כאשר ר' שלמה אלקבץ מציין בחיבורו 'אילת אהבים', שתכלית האדם מישראל היא השגת האל, הוא מסביר שזו תיתכן רק באמצעות לימוד התורה והעיסוק בה. האמצעי להשגת התכלית הוא התורה, הוא האמצעי המעולה שלא הפילוסופיה ולא ההתגלויות בדרך הנסים יכולים להשתוות אליו. אולם התורה היא גם תכלית השגת האל, כי המשמעויות הפנימיות שלה הן המשמעויות הפנימיות של האל: "שהוא ית' וחכמתו הכל דבר אחד וחכמתו היא התורה..."¹⁵. לכן "הב"ה ותורתו הכל דבר אחד"¹⁶. או: "התורה... היא היא הב"ה"¹⁷. רק אדם מישראל יכול להשיג את האל באמצעות התורה, לתפוס מתוכה את הבהקת המשמעויות הפנימיות של האל ושל התורה מכיון שהתורה מסורה אך ורק לישראל ומכיון שנשמת אדם

6 ע"פ בראשית רבה, א. ב.

7 ר' יצחק אדרבי, דברי שלום, שאלוניקי ש"מ, מא ע"ב מב ע"א.

8 ר' יצחק אדרבי, שם, דרוש שלישי, דף יא ע"ב.

9 ר' יצחק אדרבי, שם, דרוש חמשה עשר, דף נח ע"ב.

10 ר' יצחק אדרבי, שם, דרוש שלישי, דף יג ע"ב.

11 ר' שלמה אלקבץ, לקוטי הקדמות לחכמת הקבלה, כ"י אוקספורד 40 (ברשימת נויבאואר סי' 1663), דף 168 ע"א.

12 ע"א. על הרעיון בקבלה ראה למשל: ג. שלום, משמעותה של התורה במיסטיקה היהודית, בתוך: פרקי יסוד

בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 47-46.

12 ר' שלמה אלקבץ, שם, דף 171 ע"ב.

13 בניגוד לתארי הנבראים.

14 ראה: ר' אברהם ביבאגו, דרך אמונה, קונסטנטינה רפ"ב, דף א ע"ב ודף עג ע"א. על תפיסת התארים בכתבי

ר' אברהם ביבאגו, ראה: א. נורילא, משנתו הפילוסופית של ר' אברהם ביבגו (עבודת דוקטור), ירושלים

תשל"ה, עמ' 47-37. ר' שלמה אלקבץ מסתמך על דברי ר' אברהם ביבגו. על כך ראה: ב. זק, תורת הסוד של

ר' שלמה הלוי אלקבץ (עבודת דוקטור), אוניברסיטת ברנדייס תשל"ז, עמ' 26 והערות בעמ' 201-202 ו' 241.

15 ר' שלמה אלקבץ, אילת אהבים, ויניציאה ש"י, דף ד ע"ב.

16 ר' שלמה אלקבץ, שם, דף יב ע"א.

17 ר' שלמה אלקבץ, שם, שם.

ועוד לנגולה של האמרה "קודשא בריך הוא אורייתא וישראל כולא חד"

מישראל נשמה אצולה היא והיא "... חלק אלוה ממעל"¹⁸. "הנפש... שהיא בת מלך"¹⁹, שמקורה במלך שהוא הקב"ה, ולפיכך יש לה קשר מיסטי מיוחד במינו עמו, מתלכדת גם עם התורה: "הנפש והתורה דבר אחד הם ועצמות אחד"²⁰. אדם מישראל הרוצה להשיג את תכליתו צריך להתעמק בסודות. ואלו הם סודות האלהות, שהם סודות התורה וסודות נשמות ישראל כאחד.²¹

ר' משה קורדובירו מתייחס לשאלת הקשרים שבין הקב"ה, התורה וישראל כמה וכמה פעמים, ובדרכים מגוונות. הרעיונות המשולבים בליבון הסוגיה הזאת השפיעו, ללא ספק, על מקובלים מאוחרים, אם במישרין אם בעקיפין. הקישור בין התורה לבין ספירת תפארת, כמו הקישור בין הנשמה לבין ספירת בינה הופך את מעמד התורה לנמוך ממעמדה של הנשמה, עד שהתורה מוצגת כלבוש הנשמה, הפחות בערכו מהנשמה המתלבשת בו. הנשמה אשר היא בתוכיות התורה מודהה עם האלוה כחלק עם כוליותו: "... שהתורה עם היות שהיא שמו של הקב"ה, הנשמה ממש חלק אלוה. וכמו שתוכיות השם הוא הוא הקב"ה, כך תוכיות התורה הוא הנשמה. והטעם לזה כי הנשמה היא מבינה וחכמה, אבל התורה היא בתפארת, והתפארת לבוש לבנה..."²² "... ונמצאת התורה לבוש אל הנשמה"²³. ר' משה קורדובירו מסביר בסגנון שונה במקצת את הקשר השורשי שבין הנשמות והתורה, שתחילתו נעוצה בספירות העליונות: "... הנשמות והתורה אצולות ממקום אחד ומקור אחד. והנה כולם נאצלים מהשרשים העליונים, אלא שבהתפשט אצילותם יתחלקו הנשמות מצד אחד והתורה מצד אחר. כי הנשמה היא מעצם הבינה, והתורה ממה שנשפע מהבינה למטה בתפארת, עד שנמצאת הנשמה עיקר והתורה תולדת הנשמה וענף אליה..."²⁴. אבל בהמשך דבריו ר' משה קורדובירו מבקש ללמדנו שהיאחזות נשמת האדם במקורה פירושה השגת הספירות שעניינה אינו אלא הבנת סודותיה הפנימיים של התורה. הספירות, אם כי מספרן עשר, יש בהן בחינות ללא ספור. הן משולות לאבני ספיר "שהם אבנים שנובעות מהם סגולות וכל סגולה וסגולה כולל כמה אלף אלפים פעולות וכחות לכל סגולה וסגולה נפתחת בספירה..."²⁵. סודות התורה הם הם הסגולות הללו, בחינותיהן המרובות וקשריהן. הסודות הללו משולים למימי התורה והנשמות לדליי שאיבה. הנה כי כן סוד התורה הוא בתפארת אבל "בסוד הדעת הפנימי שבו, מתפשט מן הכתר והחכמה והבינה, ותתפשט בכל הספירות בענין שהתורה היא מפתח ואומן לכל המדות... מי שידע לפתוח שערי

18 ר' שלמה אלקבץ, שם, דף ו ע"ב. על ביטוי זה בקבלה ראה למשל: י. תשבי, 'הסמל והדת בקבלה', בתוך: נתיבי אמונה ומינות, רמת גן, עמ' 14, ומ. חלמיש, 'למקורו של פתגם בספרות הקבלה' ('כל הנופח' — מתוכו הוא נופח'), בר אילן, י"ג (תשל"ו), עמ' 212, הערה 3. (באילת אהבים ז ע"א נמצא גם הפתגם "כל הנופח לאחר — ממה שבתוכו נופח", ע"פ שער הגמול לרמב"ן).

19 ר' שלמה אלקבץ, שם, דף מג ע"א.

20 ר' שלמה אלקבץ, שם, דף ו ע"ב.

21 לבירור הרעיונות הללו באילת אהבים, ומקורותיהם, ראה: מ. פכטר, ספרות הדרוש והמוסר של חכמי צפת במאה ה"ז ומערכת רעיונותיה העיקריים (עבודת דוקטור), ירושלים תשל"ו, בעיקר עמ' 181 וכן ב. זק שם, עמ' 105-106.

22 ר' משה קורדובירו, תיקוני זוהר ע"פ אור יקר, בבא קמא כרך א, ירושלים תשל"ב, עמ' קל; לתקוני זוהר חדש, ירושלים תשל"ח, דף צז עמ' א"ב. י. בן שלמה עוסק ביחס שבין הנשמה והאל אצל ר' משה קורדובירו, בספרו תורת האלהות של ר' משה קורדובירו, ירושלים תשכ"ה, עמ' 320-324. בתפיסת התורה של ר' משה קורדובירו אני נוגעת במאמר בנושא זה העתידי להתפרסם בקובץ על יד.

23 ר' משה קורדובירו, זוהר ע"פ אור יקר, כרך א, ירושלים תשכ"ב, עמ' סח, לזהר חלק א דף ו ע"א.

24 ר' משה קורדובירו, תיקוני זוהר ע"פ אור יקר, שם, עמ' כו לתקוני זוהר חדש, דף צז ע"א. ר' משה קורדובירו פותח את דיונו על התורה בחיבורו שיעור קומה בתיאור מופלא של אומן וחכמתו הקשורה עמו. ראה: ר' משה קורדובירו, שיעור קומה, ירושלים תשכ"ו, דף ט ע"ב ע"א.

אוצרות התורה משיג כל מה שבכל ספירה וספירה ויפתחו לאדם בתורה על ידי] הנשמה כל המסתתר ומסתתם בגולות הספירות"²⁵. הבנת התורה אינה צמודה אפוא אך ורק לספירת תפארת. ר' משה קורדובירו מציג את התורה על פי טעמיה, נקודותיה ואותיותיה כקשורה בספירות העליונות: כתר, חכמה ובינה. התורה כחכמה קדומה, יש בה כעין שלושה רבדים: הראשון, כולו נעלם, הוא הפנים הנסתרים של התורה, הקשורים באור הכתר המשפיע בספירת חכמה והוא מרומז בטעמים שאין סוף לאפשרויותיהם. השני, המכיל את התכנית האלוהית של העולם, משתקף בנקודות התורה והוא מסתמן בספירת חכמה. השלישי מצביע על שפיעת האור מספירת חכמה לספירת בינה ומתבטא באותיות התורה. רק כאשר התורה כוללת טעמים, נקודות, אותיות ומצוות היא התורה שבכתב שמדרגתה היא ספירת תפארת²⁶. מספירת תפארת ומטה מתרם תהליך ההשתלשלות של התורה בהתאם לתהליך ההשתלשלות של האלוהות ושל הנשמה, עד ששלשתן מיוצגות בעולם החומר. עולם החומר הוא עולם של כזב שהאמת שבו אינה עומדת אלא על האלהות, על התורה ועל נשמות ישראל²⁷. האלוהות מיוצגת בעולם הזה באמצעות השכינה שהיא בחינת מלכות שבמלכות החדרת אל עולם הקליפות באמצעות ניצוצותיה. התורה בפנימיותה היא טהורה ורוחנית — בעולם הזה לבושיה גסים. והנשמות שבעולם הזה נתונות אף הן בגופים. הקשר בין הנשמות והתורה עלי אדמות מצטייר גם באופן חד יותר: "... ולזה היה ענין התורה התגשמות הספירות העליונות לישראל למטה מקום התגשמות הנשמות ולזה סוד הנשמות והתורה בתחתונים הוא סוד האלקות הקדוש והטהור מתפשט"²⁸. גם בעולמות שביין עולם האצילות ובין העולם ההווה ונפסד יש היערכות משולשת של השכינה, התורה וכוחות הנפש של האדם: השכינה, כספירת מלכות כשהיא משקפת את האור האלוהי שבספירות שמעליה, קשורה בסודות התורה ובנשמה דאצילות. שכינת האור האלוהי שבעולם הבריאה קשורה בדרש שבתורה ובנשמה דבריאה. שכינת האור האלוהי שבעולם היצירה קשורה בריאה שבתורה וברוח שבאדם. ושכינת האור האלוהי שבעולם העשייה קשורה בפשט שבתורה ובנפש שבאדם²⁹. בקטע המתאר את הקשרים הללו מצויה הבחנה לפיה "תורה ושכינה הכל ענין אחד", וכאילו כהשלמה לה, ר' משה קורדובירו אומר — אמנם במקום אחר — שהתורה ונשמות ישראל הן דבר אחד. לפי דברי ההסבר המלווים את האמירה הזאת קיימת זהות בין התורה ובין ישראל דוקא בשל ספירת תפארת שהתורה בה ובה גם סוד ששים רבוא נשמות בני ישראל: "... הענין כי התורה ונשמתן של ישראל ענין אחד ובחינה שוה. והעד על זה כי התורה בתפארת ובה סוד ישראל שהם ששים רבוא. וכל נשמה ונשמה יש לה בחינה ידועה בתורה שאי אפשר שתתגלה על ידי זולתו, אלא אותה נשמה תגלה אותם הסודות. ובעד שאותה הנשמה לא גלה אותם הסודות אין הקב"ה מגלה אותם כלל, זולתי למרע"ה, שאפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בתורה, נאמר למשה³⁰. אלא שלא נתן לו רשות לגלותו כלל. וזהו "בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, ז)³¹. פיתוח מעניין של הרעיון הזה מוביל את ר' משה קורדובירו לכתוב ש"התורה

25 ר' משה קורדובירו, תיקוני הזהר ע"פ אור יקר, שם, עמ' כז.

26 ר' משה קורדובירו, שם, כרך ב, ירושלים תשל"ג, עמ' פכ"ג, לתיקוני זהר חדש דף קג ע"ב.

27 ר' משה קורדובירו, שיעור קומה, דף פב ע"א.

28 ר' משה קורדובירו, תיקוני הזהר ע"פ אור יקר, בבא בתרא, כ"י מדינה דף קצה ע"א לתיקוני הזהר, תיקון נב.

29 ר' משה קורדובירו, תיקוני הזהר ע"פ אור יקר, בבא קמא, שם, עמ' ס"טא, לתיקוני זהר חדש דף קב ע"ב.

30 ע"פ ירושלמי, פאה פרק ב, הלכה ו.

31 ר' משה קורדובירו, זהר ע"פ אור יקר, כ"י מדינה דף שכנ ע"א לזהר חלק ג, דף רמא ע"ב. השווה: ר' שלמה

אלקבץ, אילת אהבים דף ע"ב: "... כל אחד מישראל יש לו חלק מיוחד בתורה ואין חלקו של זה בחלקו

של זה". וראה להלן, הערות 37 ו-38. הקטע מאור יקר הועתק בספר חסד לאברהם, מעין שני עין הקורא.

נהר כא. ראה: י. תשבי, שם, עמ' 284, הערה 23.

ועוד לגלגלה של האמרה "קודשא בריך הוא אורייתא וישראל כולא חד"

והגשמות והזמן בספירות המתגלגלות למעלה, ענין אחד ויחס אחד³². פירוש הדברים: שסוד יכול להתגלות ותורה יכולה להתחדש כאשר שלושה גורמים נפגשים באותו רגע: בחינה מבחינות הספירות הנעות בזמן, בחינה מבחינות התורה ונשמה מישראל. מהלך ההיסטוריה מוביל אל שלושה תיקונים: תיקון השכינה, תיקון התורה ותיקון הנשמות: "... והיינו שסוד הגלגולים האלו שמתגלגלין ובאין, הכל לתיקון השכינה ותיקון מרע"ה ותיקון התורה, שסוד הגלות מגיע לכולם. לתורה כמדובר שאינה שלימה, לשכינה שהיא בגלות, למרע"ה — הנשמות, שהן מתגלגלות והוא מתגלגל עמהם ומאירם להשלים התורה"³³. כל נשמה מתקנת בחינה אחת עד "שכל ישראל יחד הם תיקון אחד"³⁴. ר' משה קורדובירו מתייחס לגלגול הנשמות גם כאשר הוא מפרש: "ומאן הוא דבורא אורייתא", והיינו יחס אשר לבורא בתורתו... "ומאן הוא דיהיב לה לישראל", היינו יחס הבורא בתורה. והתורה עם ישראל בסוד נשמתם והנשמות עם הבורא. ויכול החלק הזה כמה עניינים בסוד הנשמות וגלגולם..."³⁵.

ר' משה קורדובירו מעמיד גם קשר מרובע כאשר הוא מצרף את ארץ-ישראל לישראל, לתורה ולקב"ה: "יש שלשה דברים כולם אחדים: הא' הנשמות הקדושות הנפולות בתוך הקליפות בחטאי הדורות... הב' הארץ שהיא ארצו של הב"ה וחבלו בעולם הגשמי, הג' התורה. ושלשה אלו נקשרים זה עם זה וזה עם זה והב"ה עמהם... ומאז נקשרו ארבעה אלו יחד... הארץ הגשמית נקשרת עם השכינה וזאת והתורה, והעבודה שהיתה עם ישראל קושרת סוד אמונתם שבישראל במקום גבוה..."³⁶.

בפירוש לזוהר חדש מדרש שיר השירים, ישנן פסקאות אחדות הנוגעות לסוגיית הקשרים שבין הקב"ה, התורה וישראל: "והכל נמסר למעשה האדם... מפני שהוא פועל בתורה ובמצוה בסוד אחיות נר"ן דאצילות בתורה ובמצוה... האדם... אחוה בתורה, וע"י נשמתו נעשה דלי לשאוב סודות התורה ממקורה מהספירות..."³⁷. בישראל ששים רבוא נשמות קדושות ולכל אחת מהן חלק בתורה, עד שהתורה נעשית סוד כללות: "... כבר פרשנו לעיל ענין התורה שבה סוד כללות ששים רבוא נשמות קדושות ולכן מראים פני הכתב לעם כדי שיהיו כוללים עצמם בסוד התורה. שהראות עצמו אל הכתב, והיותו רואה צורת כתב ספר תורה חוקק צורתו בתורה העליונה, וצורת התורה העליונה בנשמתו, ואין לך נשמה קדושה בעולם שלא תהיה גאותה בסוד התורה. וחלק אשר לו בתורה הוא נדרש לפני הקב"ה הכולל התורה והנשמות משמו. מפני שהקב"ה מצויירם לפניו סודות התורה והנשמות העתידות להתחדש ולחדש בתורה חידושה"³⁸. הפסקה החשובה היא בסיום הפירוש: "וזהו שאמר 'עד דסלקין אתוון לשתיין רבוא' מפני שבסוד התפארת שהוא תורה, שגוף התורה כ"ב כדפירשנו. כמו שישראל בסוד דגליהם ונשמותם ששים רבוא, כן האותיות יתמלאו פעמים רבות עד יעלו לששים רבוא אותיות שהם כלל תורה שבכתב והם י"ב גבולים, י"ב פרקים, בהם כלל כ"ב כדפירשנו. וכמו

32 ר' משה קורדובירו, רעיא מהימנא ע"פ אור יקר, כ"י מודינה דף לג עמ' א"ב. ההקדמה ה' מתוך עשר הקדמות המשולבות בפתח ביאור רעיא מהימנא לזוהר חלק ג דף רעס ע"ב. דברי ההקדמה הזאת הובאו בספר חסד לאברהם, במעין שני עין הקורא, נהר לו, דף יג ע"א.

33 ר' משה קורדובירו, תיקוני זוהר ע"פ אור יקר, כרך א עמ' קסא, לתיקוני זוהר חדש דף צה ע"א.

34 ר' משה קורדובירו, שם, כרך ב, עמ' קנח, להקדמת תיקוני זוהר, דף ג ע"ב.

35 ר' משה קורדובירו שם שם עמ' קצט, להקדמת תיקוני זוהר דף ו ע"א. הדמיון של ניסוחו של ר' יאיר בן שבתאי לניסוחו של ר' משה קורדובירו בולט לעין. ראה: מ. אידל, שם, עמ' 213.

36 ר' משה קורדובירו, פירוש התורה, פרשת לך לך לבראשית טו, דח. זהר ע"פ אור יקר, כרך ד, ירושלים תשכ"ז, עמ' רח.

37 ראה: ר. מרגליות, מלאכי עליון, עמ' ע. להמשכו של קטע זה התייחס ג. שלום, שם, עמ' 66.

38 ר' משה קורדובירו, זוהר חדש מדרש שיר השירים ע"פ אור יקר, כ"י מודינה דף רכג עמ' א"ב, לזוהר חדש, דף סט ע"א.

שישראל י"ב שבטים עולים ששים רבוא, כן האותיות. שהתורה והנשמות ענין אחד כדפירשנו. וכמו שהם סוד שש קצוות עלו ל"ב וי"ב הם ששים, דהיינו שש קצוות כלולות מעשר, כן כ"ב אותיות יעלו ששים במילוי. והששים יעלו לששים רבוא, כעין בחינות התפארת שהם שש. ויעלו עשר מעשר ועשר מעשר עד ששים רבוא, כן ענין הנשמות וכן ענין הספירות שהכל דרך אחד וענין אחד. שבאותיות הם הנשמות³⁹ והם התורה והם הספירות. ולכן יעלו אלו באלו ודרך אלו לאלו. ואומרו 'סליקו דאתון לשתין רבוא', אין הכוונה על דרך הגימטריא כאשר חשבו רבים, אלא ממש בדרך מילוי למילוי יעלו אותיות התורה ששים רבוא אותיות ונצטרפו⁴⁰ עד נכתבה התורה באותם⁴¹ האותיות בצירוף זה שהיא כתובה על מעשיות גשמיים... ולהיות הסוד 'אתה אחד', דהיינו האלהות העליון ו'שמך אחד', דהיינו התורה, 'ומי כעמך כישראל גוי אחד'⁴², לכן 'כגונא דא אלפא ביתא' שהוא יסוד התורה. 'סלקן אתון' וכו' והיינו אומרו 'יכולא סלקא לע"ב' והיינו אומרו 'כולא רוא דגופא שלים' בכמה מקומות. 'רוא דאדם', דהיינו ישראל אתם קרויים אדם והיינו 'ומי כעמך כישראל' 'רשא דרתיכא', היינו 'אתה אחד'. 'רוא דשמא גליפא', היינו גמי שם ע"ב כענין 'אתה אחד ושמך אחד'. בגיני כך 'אתון', דהיינו תורה, 'סלקין בסליקו דרתיכא' וכו' שהתורה והנשמות והספירות ענין אחד. וכל הע"ב הם שלימות גוף שלם מיוחד באיבריו כדפירשנו... ומי שידע סוד האותיות יבין בנין האדם ואיבריו. והבנת האדם עצמו ובריאתו הוא הבנת המרכבה. ובוה יובן גם כן מה שפי' בענין חבוקק שפרחו ממנו אותיות שבו נברא והתחיה אותו בסוד שם ע"ב שהכל ענין אחד על הדרך שפירשנו. וכיון שאותיות חיותו פרחו, שהם ע"ב, גוף שלם, הוצרך להמשיך לו כ"ו אותיות שלימות משם ע"ב להשלים מהמקור מה שנשתלק ממנו⁴³. ומי שידע שם ע"ב בדרך הלוח בצנורותיו מאות לאות ובאות עצמה מחלק אל חלק יבין ענין גידיו ועורקיו וכל בריאתו וזה חכמה נפלאה אם נזכה אליה בס"ד, והיינו חכמת הניתוח על דרך האמת. באדם, שתלוי בניתוח השם ואותיותיו וצנורותיו ויונקותיו וכן יהיה ענין פרשיות התורה מי שידע בחכמת נתחיה. וישיכל גם כן נשמות ישראל קשורם זו בזו כענין אמרו: 'צאתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן' (שמות לח, כג). והקב"ה ידע חכמת ניתוח נשמותם וקשרם. ואילו תפלותינו, יזכנו לטעום טעם מתיקות סודו⁴⁴. ר' משה קורדובירו מסיים את החלק הזה של 'אור יקר' בהבעת תקוה לחבר חיבור שיעסק "בניתוח האדם, והשם ע"ב, והתורה בפרשיותיה"⁴⁵.

39 בכ"י ירושלים: "שבאותיות הם האותיות".

40 בכ"י ירושלים המלה 'ונצטרפו' חסרה.

41 בכ"י ירושלים המלה 'אותם' חסרה והמשפט כולו הוא: "עד נכתבה התורה באותיות, האותיות ההם, בצירוף זה שהיא כתובה על מעשיות גשמיים".

42 ע"פ תפלת מנחה בשבת. וראה: י. תשבי שם, עמ' 490. הערה 58.

43 בענין חבוקק ראה: זהר חלק א דף ז ע"ב, ופירושו של ר' משה קורדובירו לענין זה בזהר ע"פ אור יקר, כרך א עמ' עא.

44 ר' משה קורדובירו, זהר חדש מדרש שיר השירים ע"פ אור יקר, כ"י מודינה, דף רצז ע"ב רצח ע"ב, לסיום המדרש.

45 ר' משה קורדובירו מסיים את פירושו לזהר חדש מדרש שיר השירים, ב"ס בכסלו שכ"א בתקוה לחבר חיבור באנטומיה של האדם, של שם בן ע"ב אותיות ושל התורה. (סיום זה חסר בכ"י ירושלים).